

обростаючої плодової деревини до вегетативної маси у 1,4 і у 1,5 рази – на 1 м³ крони та підвищувала коефіцієнт використання відведеної площі живлення проекцією крони дерев з 27,3 % (667 дер./га) до 34,7 % (1333 дер./га). Із зменшенням площі живлення з 15 до 7,5 м² та сили росту підщепи асиміляційна поверхня одного дерева зменшувалася, але в перерахунку на 1 га загальна листкова площа та вміст хлорофілу нижче, ніж у 5x2 м, що є наслідком надмірного загущення дерев. Максимальні значення показників, при всіх досліджуваних схемах садіння,

забезпечувала підщепа 'Дружба', мінімальні – 'ВВА-1'. Залежно від схем розміщення дерев виявлено тенденцію щодо збільшення урожайності дерев у варіантах зі схемою садіння дерев 5x2 і 5x1,5 м – в середньому 0,71,1 т/га, що у 1,7 та 2,7 рази більше за контроль.

Таким чином, за комплексом показників, найбільш оптимальною схемою розміщення дерев для сорту 'Кумир' на середньорослих підщепах 'Дружба' і 'Весняне' полум'я є 5x1,5 м, для більш сильнорослого сорту 'Ташенакський' – 5x2 м. На слаборослій підщепі ВВА-1 дерева обох сортів доцільно розміщувати при 5x1,5 м.

УДК: 632. 633.34.631.6

Клубук В. В., старший науковий співробітник відділу селекції

Боровик В. О., кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник відділу селекції

Інститут зрошувального землеробства НААН України

E-mail: izz.ua@ukr.net

СЕЛЕКЦІЯ СОЇ НА АДАПТИВНІСТЬ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Стратегічним завданням селекції сої на сучасному етапі є створення високо адаптивних сортів, які мають високий рівень генетичного захисту врожаю від біотичних і абіотичних факторів середовища та спроможні максимально реалізувати потенціал врожаю в поєднанні з високою якістю зерна.

Дослідження з питань адаптивної селекції в Інституті зрошувального землеробства НААН сої проводяться постійно, оскільки інститут знаходиться в південному Степу України. Це – зона ризикованого землеробства, де клімат характеризується найбільшою посушливістю і великими тепловими ресурсами та суховіями. У цій зоні майже щорічно бувають тривалі періоди без дощів, що призводить до атмосферних і ґрунтових посух різної сили. Тому селекційна робота та виявлення джерел адаптивності серед вихідного матеріалу проводиться постійно на двох фонах: на зрошенні і без нього. Основні посіви сої у цій зоні розміщуються на поливних землях, але навіть при зрошенні рослини сої часто знаходяться під впливом високих температур і під впливом повітряної посухи.

Вихідним матеріалом в роботі селекціонерів, перш за все, є колекція сої, яка нараховує 430 зразків більш ніж з 20 країн світу, а також сорти екологічного сорто випробування, отримані з інших науково-дослідних установ. Крім того, як вихідний матеріал використовуються сорти

конкурсного сорто випробування, що висіваються на зрошенні та в неполивних умовах. Це дає можливість виявити вихідний матеріал з більш продуктивним і адаптивним потенціалом та залучати його до схрещування, створювати сорти з екологічною пластичністю.

У результаті вивчення структури врожаю і кореляційних зв'язків установлено, що ступінь кореляційних зв'язків між окремими ознаками і властивостями сортів, вирощених в умовах зрошення, завжди вищі, ніж в богарних.

Вивчення кореляційних зв'язків дає селекціонерам можливість залучати до схрещування батьківські форми, які різняться за морфо-біологічними ознаками і властивостями. В останні роки за комплексом господарсько-важливих ознак і властивостей виділилися наступні зразки: 'Юг 30', 'Діона', 'Київська 91', 'Чернятка', 'Фаетон', 'Аратта', 'КС-9', 'Аркадія одеська', 'Юг 40', 'Аполлон', 'Одеська 150А', 'Донька', 'Ізумрудна', 'Ювілейна', 'Знахідка', 'Терезинська 24', 'Вітязь 50', 'Деймос', 'Даная' (Україна), 'Хардін 91', 'Ламберт', 'Агасі', 'Колубар', 'СМ-158', 'Zome', 'Stine 1480', 'Stine 0350' (США), 'Merit' (Канада), 'Trezor' (Франція), які ми використовуємо в якості батьківської форми.

Для посушливих умов уже створені сорти сої: Діона, Фаетон, Аратта з підвищеною адаптаційною здатністю до несприятливих умов, за ознакою жаростійкості та стійкістю до посухи.